

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö: Oikeuslaitostyöryhmän projektiryhmän Siviiliprosessin sujuvoittaminen muistio -lentoviivästysasioiden käsittelyä koskevat ehdotukset

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua Oikeuslaitostyöryhmän projektiryhmän Siviiliprosessin sujuvoittaminen muistiosta 4.2.2026 koskien lentoviivästysasioiden käsittelyä koskevia ehdotuksia.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

LAUSUNTO

Suomen Asianajajat pitää tärkeänä, että siviiliprosessin kehittämisessä pyritään kaikissa asiaryhmissä tehokkuuteen ja sujuvuuteen. Tehokkuuden ja sujuvuuden nimissä ei kuitenkaan voida tinkiä miltään osin asianosaisten oikeusturvasta ja oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä.

Projektityöryhmän ehdotusten tarkoituksena on keskeisesti massaluonteisten lentokorvausasioiden käsittelyn tehostaminen. Suomen Asianajajat katsoo, että tällaisessa asiaryhmässä

tehokkuustavoitteet ovat tarkoituksenmukaisia ja ymmärrettäviä, mutta niihin liittyy merkittäviä riskejä oikeusturvan näkökulmasta. Projektiryhmän mietinnössä on käsitelty asiaa ansiokkaasti pääosin kuluttajien näkökulmasta. Asiakokonaisuuteen liittyy kuitenkin myös muita toimijoita, kuten asioita oikeuteen vievät niin kutsutut claim companyt ja asioiden vastaajat eli lentoyhtiöt.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 261/2004 mukaisesti lentoviivästysshyvytysasioissa keskeinen lähtökohta on se, että näyttötaakka hyvityksestä vapauttavista poikkeuksellisista olosuhteista on asian vastaajalla (lentoyhtiöllä). Tällaisia vastuusta vapauttavia poikkeuksellisia olosuhteita ovat esimerkiksi sääolosuhteet, kolmannen osapuolen lakot, yllättävät tekniset viat, lennonjohdon rajoitukset ja poliittinen epävakaus.

Suomessa suurimman osan lentoviivästysshyvytyksiä koskevista oikeudenkäynneistä käynnistävät niin kutsutut claim companyt, joille kuluttajat siirtävät oikeutensa korvausta vastaan.

Projektiryhmä ehdottaa muistiossaan neljä ratkaisuvaihtoehtoa lentoviivästysasioiden käsittelyn helpottamiseksi.

Suomen Asianajat ottaa seuraavassa kantaa esitettyihin ratkaisuvaihtoehtoihin.

Vakiomuotoisten sähköisten lomakkeiden ja sähköisen asiointipalvelun käyttöön ottaminen

Suomen Asianajat pitää vakiomuotoisten sähköisten lomakkeiden sekä sähköisen asiointipalvelun käyttöönottoa lähtökohtaisesti kannatettavana ehdotuksena. Asian vireillepanon ja kirjallisen valmistelun selkeyttäminen standardoiduilla lomakkeilla voisi parantaa menettelyn ennakoitavuutta ja vähentää puutteellisiin tai epäselviin haastehakemuksiin ja vastauksiin liittyviä viivästyksiä. Sähköinen asiointi voi lisäksi tehostaa tiedonkulkua tuomioistuimen ja osapuolten välillä ja mahdollisesti joko helpottaa kirjallisen yhteenvedon laatimista tai jopa poistaa sen tarpeen.

Suomen Asianajat korostaa kuitenkin, että lomakemenettelyn suunnittelussa ja toteuttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei menettelyn standardointi johda asianosaisten asianajomahdollisuuksien kaventumiseen ja kuulemisperiaatteen vaarantumiseen. Asianosaisilla tulee olla mahdollisuus esittää väitteensä, perustelunsa ja näyttönsä asian vaatimassa laajuudessa sekä lausua vastapuolen esittämistä väitteistä ja näytöstä. Menettelyn tulee siten olla riittävän joustava ja mahdollistaa tapauskohtaisten seikkojen esittäminen ilman tarpeettomia rajoitteita.

Näyttötaakan kantavan vastaajan oikeusturvan näkökulmasta on olennaista, että lomakemenettely ei rajoita mahdollisuutta esittää argumentaatiota ja todistelua asioissa keskiössä olevista poikkeuksellisista olosuhteista. Tällainen näyttö voi edellyttää yksityiskohtaista selvitystä, todistajien kertomuksia ja asiakirjanäyttöä. Vakioitu lomake ei saa muodostua esteeksi asianmukaiselle puolustautumiselle.

Sähköiset lomakkeet ja asiointipalvelut voivat tehostaa asioiden käsittelyä, mutta menettelyn toteuttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota asianosaisten oikeusturvan toteutumiseen. Tämä edellyttää myös mahdollisuutta poiketa lomakerakenteesta silloin, kun asian erityispiirteet sitä vaativat.

Menettelysäännösten keventäminen

Suomen Asianajajat suhtautuu varovaisen positiivisesti menettelysäännösten keventämistä koskevaan ratkaisuvaihtoehtoon. Menettelyn yksinkertaistaminen voi lentoviivästyshyvitysasioissa edistää käsittelyn nopeutta ja kustannustehokkuutta. Ratkaisuvaihtoehtoon liittyy kuitenkin merkittäviä riskejä asianosaisten oikeusturvan kannalta. Siviiliprosessin keskeisenä tehtävänä on turvata aineellisesti oikea lopputulos oikeudenmukaisessa menettelyssä, eikä tätä tavoitetta voida osaksikaan vaarantaa prosessuaalisia takeita heikentämällä.

Menettelysäännösten keventäminen ei saa esimerkiksi heikentää näyttötaakan kantavan asianosaisten mahdollisuuksia täyttää todistustaakkaansa. Näyttö edellä mainituista esimerkeistä, jotka voivat muodostaa poikkeuksellisen olosuhteen, tai vastanäyttönä kumota sellaisen olemassaolon, ja vaikuttaa siten lentoliikenteeseen voi olla hyvin moninaista. Mikäli asiakirjatodistelulla ei ole mahdollista näyttää asian keskeisiä riitakysymyksiä, tulee asianosaisilla olla mahdollisuus todistajien kuulemiseen ja siten suulliseen pääkäsittelyyn. Pienestä rahallisesta intressistä huolimatta lentoviivästyshyvitysasioiden riitakysymykset voivat olla hyvinkin laajoja koskien esimerkiksi lentokoneiden tekniikkaa, lakon vaikutuksia, lentoturvallisuutta tai sääolosuhteiden vaikutuksia. Poikkeuksellisen olosuhteen vaikutuksista yhtiön operatiiviseen toimintaan ja yksittäiseen lentoon saatikka yhden lennon peruuntumisen kerrannaisvaikutuksiin ei sellaisenaan välttämättä ole olemassa asiakirjatodistetta, mikä muodostaa tarpeen yhden tai useamman todistajan kuulemiselle ja suulliselle pääkäsittelylle. Tämän ”ongelman” ratkaisemiseksi projektiryhmä ehdottaa kirjallisia todistajan kertomuksia.

Kirjallisia todistajankertomuksia käytettäessä pitää aina varmistaa kontradiktorisuuden periaatteen toteutuminen. Asianosaisilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi ja lausua vastapuolen esittämistä väitteistä ja näytöstä. Vastapuolella tulee olla aina halutessaan mahdollisuus vastakuulustella kirjallisen todistajankertomuksen antanutta henkilöä. Menettelyä ei voida tehokkuuden nimissä keventää siten, että kontradiktorisuuden periaate vaarantuisi.

Suomen Asianajajat myös huomauttaa, että EIT:n ratkaisukäytännössä suullisesta käsittelystä luopumiseen oikeuttavina poikkeuksellisina olosuhteina pidetyt tilanteet (Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal -ratkaisussa, 6.11.2018) eivät sellaisenaan sovellu lentoviivästyshyvitysasioihin.

Suomen Asianajajat katsoo, että menettelysäännösten keventämistä voidaan harkita vain tarkkarajaisesti ja siten, että oikeudenkäynnin keskeiset periaatteet – erityisesti näyttötaakkaan liittyvät oikeudet ja kontradiktorisuus – turvataan täysimääräisesti. Muutoin vaarana on, että prosessin tehostaminen tapahtuu oikeusturvan kustannuksella.

Oikeudenkäyntikulujen määrästä säättäminen

Projektityöryhmän ehdotuksiin kuuluu oikeudenkäyntikulujen rajoittaminen ja mahdollinen siirtyminen ennalta määrättyihin kulutaksoihin. Suomen Asianajajat suhtautuu kriittisesti ehdotukseen oikeudenkäyntikulujen määrästä säättämisestä esimerkiksi ennalta määrättyjen taksojen tai kulukattojen muodossa. Vaikka tavoitteena on ennakoitavuuden lisääminen ja prosessien tehostaminen, tällainen sääntely merkitsee olennaista poikkeamaa suomalaisen siviiliprosessin keskeisistä lähtökohdista, erityisesti täyden korvauksen periaatteesta ja häviöjä maksaa -säännöstä. Lisäksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun säännökset mahdollistavat jo nyky muodossaan edellä mainituista periaatteista poikkeamisen, kun se on perusteltua.

Kulujen ennalta rajaaminen heikentäisi voittaneen asianosaisten oikeutta saada täysimääräinen korvaus oikeuksiensa tehokkaasta ajamisesta aiheutuneista kustannuksista. Tämä voi käytännössä johtaa siihen, että oikeudenkäyntiin osallistuminen aiheuttaa taloudellista tappiota myös sille osapuolelle, joka on ollut asiassa oikeassa, ja joka on puolustanut oikeuksiaan täysin asianmukaisesti. Tällainen kehitys heikentää oikeussuojan tosiasiallista saatavuutta.

Lentoviivästysyhvitysasioissa vastaajan tulee osoittaa poikkeuksellisten olosuhteiden olemassaolo. Tämä voi edellyttää muun muassa selvitystyötä, teknistä dokumentaatiota, henkilötodistelua ja asiantuntijalausuntoja. Mikäli kulujen korvattavuutta rajoitetaan, vastaaja joutuu kantamaan merkittävän osan näistä kustannuksista itse, vaikka kanne olisi ollut selvästi perusteeton. Ei ole perusteltua ottaa tätä soveltuvien kulusäännösten pääsäännöksi ja lähtökohdaksi.

Kuten projektityöryhmän muistiossa on myös todettu, kuluriskin rajoittaminen vaikuttaa suoraan asianosaisten kannustimiin. Jos kantajan kuluriskiä pienennetään, kanteen nostamisen kynnyksen madaltuu. Tämä voi lisätä erityisesti massaluonteisten asioiden määrää, ja johtaa epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen, jossa suurta määrää oikeudenkäyntejä käytetään vähäriskisenä painostuskeinona.

Oikeuspaikkasääntelyn ja asioiden siirtämistä tuomioistuimesta toiseen koskevan sääntelyn uudistaminen/muuttaminen

Suomen Asianajajat suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti oikeuspaikkasääntelyn sekä asioiden siirtämistä tuomioistuimesta toiseen koskevan sääntelyn kehittämiseen. Nykyisessä toimintaympäristössä, jossa etäyhteyksien käyttö on vakiintunut osaksi oikeudenkäyntimenettelyä, maantieteellisten etäisyyksien merkitys on olennaisesti vähentynyt. Asianosaisten, avustajien ja todistajien mahdollisuus osallistua käsittelyyn etäyhteyksin poistaa monilta osin ne käytännön esteet, jotka aiemmin ovat puoltaneet tiukkaa oikeuspaikkasääntelyä.

Sääntelyn joustavoittaminen voi mahdollistaa asioiden tarkoituksenmukaisemman jakautumisen tuomioistuinten kesken ja edistää käsittelyn tehokkuutta erityisesti massaluonteisissa asiaryhmissä, kuten lentokorvausasioissa. Mahdollisuus siirtää asioita tuomioistuimesta toiseen voi myös tasata työkuormaa ja lyhentää käsittelyaikoja.

Suomen Asianajajat kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tällaisiin muutoksiin liittyy myös riskejä, jotka on otettava huomioon sääntelyä valmisteltaessa. Keskeinen kysymys liittyy tuomareiden asiantuntemukseen ja erikoistumiseen. Lentokorvausasioihin sovelletaan laajasti Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka on kehittynyt yksityiskohtaiseksi ja osin vaikeaselkoiseksi. Ratkaisutoiminnan laadun kannalta on tärkeää, että asioita käsittelevillä tuomareilla on riittävä perehtyneisyys tähän oikeuskäytäntöön.

Mikäli asioita siirretään laajasti eri tuomioistuimiin ilman, että huolehditaan osaamisen keskittämisestä tai riittävästä koulutuksesta, vaarana on ratkaisukäytännön hajautuminen ja oikeusvarmuuden heikentyminen. Tämä voi puolestaan heikentää ennakoitavuutta ja lisätä muutoksenhakua.

Suomen Asianajajat katsoo, että oikeuspaikkasääntelyn uudistamista voidaan pitää kannatettavana, kunhan samalla varmistetaan tuomioistuinten riittävä asiantuntemus ja ratkaisukäytännön yhtenäisyys. Tämä voi edellyttää esimerkiksi tiettyjen asiaryhmien keskittämistä omaaviin tuomioistuimiin tai muutoin järjestettyä erikoistumista. Näin voidaan yhdistää tehokkuustavoitteet ja oikeusturvan edellyttämä ratkaisutoiminnan laatu.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat